

Ünite 2: İslâm Dini ve İnancı

Giriş

Allah tarafından insanlara gönderilen İlahî vahiyde, insanların inanması gerekli konular ilk peygamberden son peygamber Hz. Muhammed'e kadar aynı kalmıştır. Hz. Âdem ilk peygamber olarak insanlara neyi tebliğ etmiş ve ona uymalarını istemişse diğer peygamberler ve Hz. Muhammed de insanlardan aynı inanç esaslarına teslim olmayı istemişlerdir.

İslâm'ın tarihi VII. asırdan, Hz. Peygamberde birlikte başlatılmasına rağmen bu yönüyle bakıldığında bu din Hz. Âdem'le başlamış sayılır. Aslında insanlığın İslâm'dan başka dini olmamıştır. Allah'ın insanlık için önerdiği tek din İslâm'dır.

İslâm Dini

Arapça aslı silm veya selm olan İslâm, sözlükte: " kurtuluşa ermek, boyun eğmek, teslim olmak, barış yapmak" anlamlarına gelmektedir. Kelimenin çeşitli İslâm bilginleri tarafından yapılan kök araştırmasında; " iradeli bir barış ortamına giriş ve boyun eğiş" anlamı etrafında durulduğu görülür. İnkıyat ve itaat merkezli bir anlam taşıyan İslâm'ın, her şeye ve her halde bir boyun eğişi değil, sadece hakka boyun eğişi ifade için kullanılır.

İslâm kelimesi Kurân'da çeşitli anlamlarda geçer. Bunların bir kısmı, 'Allah'a yönelme ve O'na teslim olma' manasındadır. "Rabbi ona Müslüman ol, demiş, o da Âlemlerin Rabbine boyun eğdim, demişti" (el-B akara 2/131) ayetinde esleme fiili, "teslim olmak, boyun eğmek" manasına gelmekte ve "Allah'a içten gelen bir bağlanması" ifade etmektedir. Bunun yanında "tevhid inancına sahip olmak ve Allah'a teslimiyetin gereğini yapmak" anlamında da kullanıldığı olmuştur.

Kur'ân'da olduğu gibi hadislerde de İslâm kelimesi geçmekte ve "Allah'ın insanlığa gönderdiği son din" anlamı ön plana çıkarılmaktadır. Hadislerde, İslâm'ın bir din olarak insan fitratına en uygun ve insanlığın devam eden doğruyu algılama sağduyusuna en elverişli bir din olduğuna dikkat çekilmektedir.

İslâm âlimleri İslâm kelimesine "Allah'a tam teslimiyet, hükümlerine boyun eğmek ve emirlerine uymak" anlamları verdikleri gibi "kişinin kendini her haliyle Allah'a teslim etmesi ve O'na ortak koşmamakla birlikte sadece O'na kulluk etmesi" şeklinde mana vermişlerdir. Yine İslâm "Allah'ın Hz. Peygamber vasıtasıyla gönderdiği bütün hükümleri içtenlikle benimseyip onlara uymak" şeklinde de tarif edilmiştir.

İslâm Dininin Yapısı

1. İslâm dini genel iskelet olarak;
2. İslâm dininin inançla (itikât) ilgili hükümleri,
3. İslâm dininin davranışlarla (muâmelât) ilgili hükümleri,
4. İslâm dininin ahlâkla ilgili hükümleri olmak üzere üç başlık altında incelenir.

İslâm Dininin İnançla İlgili Hükümleri

İslâm inancı her insandan Allah'a mânevi gönül bağıyla bağlanmayı ve bunda samimiyet ve içtenlik göstermeyi ister. İnançlar dışarıdan değerlendirilmesi pek mümkün olmayan ve insanın yaratıcısıyla olan bağı ihtiva eden ilkelerden ibarettir.

Diğer yönden inançla ilgili hükümlere aslî, yapıp etmelerle yani ibadet ve muamelâtla ilgili olanlarına fer'î esaslar denir.

İslâm dininin inanç esasları itikat olarak isimlendirilir. İtikat ise "Bir şeye gönül bağlamak, düğüm atmışçasına kesinlikle inanmak ve bütünüyle benimsemek" anlamlarına gelir. İtikat esasları ise "İslâm dininde kesinlikle inanılan ve inanılan hususlarda şüpheye yer vermeden doğru kabul edilen değerler" anlamına gelir. Yine bu kelimelerle ilgili diğer bir terim de "akide", çoğulu "akâid"tir. Akide "Gönülden bağlanılan şey" ve "kesinlikle inanılan değer" demektir.

Allah Teâlâ'nın kulları hakkında belirlediği hükümler İslâm dininde üç ana başlık altında incelenir. Bunlar; itikâdî, amelî ve ahlâkî hükümlerdir.

İslâm'ın her şeyden önce tevhid dini olması sebebiyle en önemli yönü, evrende Allah'tan başka hiçbir varlığı mabut olarak kabul etmemektir.

İslâm'ın inanç esasları insanın gayb dünyasına hitap ettiği için ilk insan ve ilk peygamberden bu yana var olan esaslardır.

İtikada konu olan şeyler iman esaslarıdır. Allah'a, meleklerine, peygamberlerine, kitaplarına ve âhiret gününe inanmak bu esaslardandır.

Kur'ân ve mütevâtir hadislerde zikredilen inanç esaslarını benimsemenin ve onları bir değer olarak algılamanın keyfiyeti gönül bağlılığıdır, içtenliktir ve kendi değer sisteminin bir parçası olduğunu kabullenerek bu hususta hiçbir ikiyüzlülüğe imkân vermemektir.

İnanç Esaslarının Özellikleri

1. İnanç esaslarında zorlama yoktur. Kişinin, Hz. Peygamber'in getirdiği inanç esaslarına zorlanması ve dolayısıyla neticesinde bir karşılık beklemesi söz konusu değildir. Dinin inanç esaslarını benimseme noktasında bireyden istediği, kendi kararına tabi olmasıdır. Bu sebepten "Dinde zorlama yoktur.
2. İnanç esasları kesin bilgi verir ve yakîn ifade ederler. Kur'ân ve mütevâtir sünnette yer almış olması hasebiyle verdikleri bilgiden şüphe edilmez. Şek ve şüphe burada inkâr ve küfür sayılır.
3. İnanç esasları açık ve sadedir. Ne istediği apaçık, ayan beyan ve nettir. Muhatabın bunları algılamada bir problemi olmayacak niteliktedir, müphem ve muğlâk değildir.
4. İtikat esasları bir bütündür, bölünme ve parçalanma (tecezzi) kabul etmez. Biri olmazsa diğerleri de mevcut olmaz.
5. İslâm inanç esasları zamana, zemine, mekâna, fert ve toplumlara göre değişmez (lâ yeteğayyer), daima sabit kalırlar, ezeli ve ebedî hakikatler olarak inanılırlar.
6. İslâm inanç esasları insan fıtratına en uygun bir yapıya sahiptir.

İslâm Dininin Davranışlarla İlgili Hükümleri

İslâm dininin sadece inanç esasları değil aynı zamanda davranışlarla yani amelle ilgili hükümleri de vardır. Muamelat esasları denilen bu hükümler daha çok fıkıh ilmini ilgilendirir. Kaynaklarda davranış ve fiillerle ilgili olarak genelde üç ana konu işlenir: İbadetler, muameleler ve cezalar.

İbadetler Allah Teâlâ tarafından farz kılınır, Hz. Peygamber'in gösterdiği gibi yapılır. Onlara da kimse ilave ve eksiltme yapamaz.

Bu sebeple ahlâk, ibaret değildir. Hz. Peygamber de bu ilkeleri vahiyden almıştır. O yüzden Hz. Âişe'ye onun ahlâkından sorulduğunda, "onun ahlâkı Kur'ân'dır" demiştir. Bizzat kendisi de ahlâk güzelliğini tamamlamak için gönderildiğini belirtmiştir (Muvatta, "Hüsnü'l-hulk", İslâm'ın ahlâk ilkeleri bu açıdan bakıldığında iki kaynağa dayanmaktadır: Kur'ân ve sahih hadisler. Onlara uymayan toplumdaki örf ve adetler Müslümanlar için ahlâki değer taşımaz.

İslâm dininde Allah yaratıklarına karşı merhametli olmak, onları incitmemek esastır. Her şeyi O yarattığına göre, O'nun yarattığı her şeye O'nun adına saygı göstermek, bir esastır. Ahlâklı mümin insana saygı göstermek durumunda olduğu gibi diğer bütün varlıklara ve çevreye karşı da aynı saygıyı korumalıdır. Bu sebeple ahlâk, hem insandan insana olan ilişkileri hem de insandan diğer varlıklara olan ilişkileri belirler.

İslâm Dininin Ahlâk İle İlgili Hükümleri

İslâm dininin ahlâk ilkeleri Kur'âna dayanır. Kur'ân insanın hem bu dünyada insanlarla olan ilişkisinin hem de âhiret ile ilgili davranışlarının Allah'ın rızasına uygun olmasını ister. Müminler kendilerine emredilen iman ve amel ilkeleri doğrultusunda yaşayacaklar ve böylece erdem hâkim olduğu bir toplum meydana getireceklerdir. Kendilerine bu konuda Hz. Peygamber'in sünnetini ve yaşayışını örnek alacaklar ve onun önderliğinde dünyevi zevklerden mümkün olduğunca uzak kalacaklardır.